

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATT

Rettigheter i Tyrkia

HISTORIE
Ragnar Næss

Jeg er enig med Thorvald Steen (29. april) i at Tyrkia har vært stemoderlig behandlet av Europa. Da jeg var Tyrkia-kordinator i Amnesty International på 1990-tallet brukte jeg nesten halve tiden i mine foredrag i Norge på å fjerne feilaktige eller ensidige informasjonen om Tyrkia.

Landets menneskerettighetssituasjon har vært alvorlig nok i alle år, og det er ikke uten videre riktig at Tyrkia som kandidat for EU-medlemskap oppfylte EUs krav i løpet av de årene da Erdogan sto for demokratisering, men ubegrunnede europeiske fordommer er bare ammunisjon for de mest reaksjonære i Tyrkia.

Jeg synes det er fint at flere interesserer seg for Tyrkia og tyrkisk historie. Stort sett er jeg enig med Steen, men én ting er feil, og dette er viktig: Det stemmer ikke at minoritetsrettigheter ble slettet i og med Lausanne-traktaten i 1923. Traktaten

tildeler flere grupper rettigheter. Dette gjelder eksempelvis jødene, armenere og grekerne. Armenerne har siden 1453 hatt et kirkeoverhode i Istanbul. Men dette er ikke alt. Baskin Oran, professor i statsvitenskap i Ankara og en iherdig demokratiforkjemper i mer enn 40 år, påpekte i 2016 at Erdogan lyver om

Lausanne-traktaten, øyensynlig for å redusere minoritetenes rettigheter. Det er ikke bare de tre førstnevnte gruppene som har rettigheter i henhold til traktaten, men «alle ikke-muslimer», og videre 1) «alle som snakker et annet språk enn tyrkisk», 2) «alle statsborgere i republikken Tyrkia», 3) «alle som bor i Tyrkia».

Tyrkias benektelse av eksistensen av kurdisk språk – og kurdisk identitet overhode – i perioden 1925–1991 var således et brudd på traktaten.

I henhold til traktaten får også tyrkiske sunnier et dilemma overfor landets cirka 20 millioner alevier, fordi sunnier gjennomgående ikke anerkjenner alevier som muslimer. Og hvis de ikke regnes som muslimer beskyttes de av traktaten. Alevier opplyser at deres religionsutøvelse strengt tatt er ulovlig i Tyrkia, men bestemmelsen har vært lite anvendt etter 1990 da Özal gjennomførte sine reformer. Så i dag er det all mulig grunn til å peke på de rettighetene Atatürk faktisk gikk med på i 1923.

Ragnar Næss,
Oslo

Klassekampen 29. april

Annektering

KRIM
Arve Meisingset

Bjørn J. Berger slår opp I leksikon og finner under 'annektering' at det står 'Jambfør okkupasjon'. Da tror han at annektering = okkupasjon, hvilket det ikke gjør.

Berger klipper tekstbiter som han tror passer hans syn, og koker suppe på disse. Rasjonell tenking er annerledes: Du finner de viktige hendelsene og resonnerer på dem. Den viktigste hendelsen var statskuppet i Kiev, og

Krim erklærte uavhengighet fra kuppemakerne! Berger overser det viktigste. Folket på Krim eier seg selv, og eies ikke av noen andre. Ingen er pliktig til å følge kuppemakere.

Russland hjalp folket på Krim til frihet fra kuppemakerne. Dette var ei like fin handling som å redde gisler fra et bankran. Det eneste problemet med Russlands handling er at det avslører Nato-landenes spill i Ukraina. Det gjør vondt å bli tatt med buksa nede.

Arve Meisingset,
Skjetten
arimei@online.no

Et uavhengig, faglig klimaråd

KLIMALOV
Tore Furevik,
Kristin Halvorsen

En ny klimalov står på trappene. Den er lagd med det ene formål å sikre at Norge overholder sine klimamål med hensyn til utslipp av klimagasser, og da særlig CO₂. Lovforslaget presiserer at Norge skal redusere sine klimautslipp med minst 40 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Innen 2050 skal utslippsreduksjonen være på mellom 80 og 95 prosent.

Bjerknessenteret og Cicero er blant de som er glade for at det nå innføres en klimalov, men vi stiller oss uforstående til at det ikke skal opprettes et eget uavhengig faglig klimaråd som kan gi innspill til regjeringen samt vurdere fremdrift og måloppnåelse. Et slikt råd er noe annet enn et «beregningssutvalg» for effekter av klimatiltak som Arbeiderpartiet har foreslått og Cicero tatt til orde for.

Tross mange gode høringsinnspill, er forslaget ikke blitt tatt til følge. Det blir pekt på Miljødirektoratet uten at det redegjøres for

hvordan dette skal kunne erstatte et uavhengig råd. Vi er ikke i tvil om at Miljødirektoratet innehar stor faglig kompetanse, men mener likevel at argumentene for et sterkt uavhengig faglig råd er mange og overbevisende. Her er et lite utvalg.

Klimarådet både i Storbritannia og i Danmark er sammensatt av personer med en bred fagprofil. Det danske klimarådet har fått fire oppgaver. Det første er selvsagt: Å vurdere status for Danmarks oppfyllelse av nasjonale klimamålsetninger og internasjonale forpliktelser. I tillegg har rådet i oppgave å analysere mulige omstillingsveier mot et lavutslippssamfunn, utarbeide anbefalinger om utforming av klimapolitikken og ikke minst bidra til den offentlige debatt.

I Storbritannia har klimarådet fått tildelt stor makt. Blant annet utarbeider de klimabudsjetter og regjeringen må eventuelt begrunne hvorfor de ikke tar rådets forslag til følge. Dette har også noen negative sider der makten flyttes fra politikere til eksperter. Hvem som skal sitte i et norsk råd og hva slags mandat dette skal ha, vil

derfor være en viktig, vanskelig og nødvendig diskusjon.

Et annet og viktig argument er å styrke samfunnets tillit til at kommende regjeringer faktisk forholder seg til oppdatert kunnskap og handler deretter. Klimautfordringen må løses raskt, og vi har ikke tid til å gjøre mange feil på veien. Politikerne trenger forskning som gir svar på relevante spørsmål.

Hvorfor gjøre et poeng av ikke å ville lære fra andre land? Norge er i en helt spesiell posisjon i Europa. Vi har noen av verdens ledende klimaforskningsmiljø, med store bidrag til blant annet FN sitt klimapanel.

Å kunne dra veksel på denne kunnskapen er et fortrinn for enhver regjering som skal sikre at den nye klimaloven etterfølges. Regjeringen kan fremdeles utnevne et uavhengig faglig råd. For å sitere fjellvetregelnummer åtte: Det er ingen skam å snu.

Tore Furevik,
direktør ved Bjerknessenteret
Kristin Halvorsen,
direktør ved Cicero

Lov og moral

MORALFILOSOFI
Joar Haga

Når Aksel Braanen Sterri skal forsvare at kvinner avslutter de liv som han anser for kvalitativt uverdige, viser han til det norske lovverket (Svar til Oftestad og Aavitsland, 26. april). Etter abortloven ligger argumentasjonen hans innenfor loven. Avhumaniseringen av fosteret er juridisk mulig. Men er det dermed moralsk akseptabelt?

Er det slik at Norges lover gir handlingsveiledning for enkeltmennesker i moralsk krevende spørsmål? Kan man løse utfordringer som livet gir, med henvisning til en paragraf? Kan man se for seg at landets dommere egentlig er dommere i moral og ikke i juss?

At en lovgivning bør speile folkets rettsoppfatning, tar man som selvsagt i et demokratisk samfunn. Men at man skal slutte fra lovens bokstav for å begrunne om noe er moralsk tillatt, er en farlig vei å gå. Dette har alltid vært en ryggmargsrefleks for konservative politikere, og er aktuelt for alle som ikke lar seg begeistre av totalitære samfunns trekk. Et enkelt eksempel kan gjøre dette tydelig: At man etter gjeldende rett kan æreskjelle folk offentlig, betyr ikke at man bør gjøre det. Det som etter loven er

tillatt, kan ikke anses som moralsk forsvarlig i enhver sammenheng. Trykkefrihet og ytringsfrihet kan med andre ord misbrukes. På den annen side: Av og til er det ikke bare moralsk tillatt, men også moralsk godt å ty til de sterkeste ytringsformer som dette frihetsrommet tillater.

Abortloven er et statlig frihetsrom der man har avhumanisert fosteret slik at den gravide kvinne – uten medisinsk indikasjon – kan velge hvorvidt hun vil bære det fram eller ikke. Det kan neppe forstås som en handlingsveiledning for sortering, men snarere som en sikkerhetsventil for et sosialt problem det er vanskelig å håndtere. Til grunn for den frihetsoppfatningen som skapte loven, ligger det en tanke om en stabil sivil moral, nemlig at en gravid mor vanligvis ønsker å bære fram sitt barn. En lignende refleksjon har nok også tilhengerne av aktiv dødshjelp, nemlig at de fleste ønsker å leve og å la andre leve. Man forutsetter med andre ord at fungerende moralnormer finnes uavhengig av og er til for staten og dens lovgivning. Når Sterri henter sin moralske begrunnelse fra lovverket belaster han lovverket med mer moralsk tyngde enn det kan bære.

Man behøver ikke å skjele til brune ideologier for å se at referansen til den skrevne

lov er en problematisk kilde for moral og etikk. Det rasehygieniske programmet som ble utviklet i Sverige på 1930 og 40-tallet, var for eksempel fullstendig demokratisk forankret i Riksdagen.

I forbindelse med overgrepene på romfolk og andre grupper som ble ansett for tilbakestående, har man gjerne pekt på tvangssterilisering. Det er jo avgjort et dunkelt kapittel i framveksten av statlig omsorg, særlig ettersom all sterilisering fram til 1900 uttrykkelig var frivillig. Men man har i liten grad tematisert det store flertall av steriliseringer, de som «frivillig» lot seg overtale til å la legene bruke kniven. Mange av disse ble nok overbevist om at det var moralsk godt å hjelpe rasen, folkehelsen eller samfunnet ved å avstå fra avkom. Da hentet man moralen fra lovtekstens frihetsrom og overbeviste forkomne og vanskeligstilte mennesker om steriliseringens gevinst.

Poenget er at frihet både kan brukes og misbrukes, og at lovens bokstav bare kan gi mulighetsbetingelser for moralsk liv. Ånden og moralens kilde må med andre ord komme annetstedsfra.

Joar Haga,
postdoktor ved
Menighetsfakultetet
joarhaga@gmail.com